

Zlahtnost ljudskih pravljic je večna

*Pravljice so spet popularne, tudi po zaslugi pravljicarjev z Radia Študent
Pravo nasprotje med današnjimi instant modrostmi in pretiravanji*

Pravljice niso samo za otroke! To dokazujejo zdaj ustvarjalci oddaj Za dva groša fantazije (imenuje se po Ježku) in Pravljicnih ReŠetanj (pripovedovanje pravljic v živo, v stiku z občinstvom) vsem tistim, ki se ne strinjajo in vsem drugim, ki to že vedo. Pravljice prebirajo sedanjí in bivši spikerji RŠ, pravljíčno redakcijo na radlu pa sestavljajo Nataša, Alenka, Petra, Pavel in Ana ter tehniki Luka, Jure, Andrej in Božo.

Dejstva za dva groša

Prva oddaja *Za dva groša fantazije* je bila na sporedu 6. januarja 2003, prvo sezono je Pravljíčna redakcija *Radia Študent* zaključila 180 oddaj in produkcijo 144 pravljic. V drugi sezoni so v eter poleg pravljic, posnetih v studiu *Radia Študent*, začeli objavljati še posnetke z živih branj: *Pravljicnih ReŠetanj*. Ta oddaja je zdaj na sporedu od ponedeljka do petka. Tretja sezona se je začela 6. decembra 2004 in se je junija letos končala. Poleg pravljic, posnetih v studiu RŠ ali na *Pravljicnih ReŠetanjih* pa enkrat na teden vrtijo še posnetke s terena – pravljice pripovedujejo zbiratelji in zbirateljice ljudskega izročila z različnih koncev Slovenije.

»Začelo se je kot eksperiment, iz katerega pa se je razvila serija kratkih oddaj, ki so bile v etru *Radia Študent* dobrih šest mesecev na sporedu vsak dan,« se spominja **Alenka Veler**, ob Nataši Bivic pobudnica tovrstnega oživljanja ljudskega izročila. Obe se s pravljicami tudi sicer »ukvarjata«, Alenka kot urednica *Cicibana*, Nataša pa je to temo obravnavala v svojem diplomskem delu. Povezalo ju je tudi to, da skupaj sodelujeta na radlu, kjer ju je zanimala kratka radijska forma. Nato so se jima pridružili še Ana Duša, Pavel Koltaj, Petra Slatinšek in drugi.

»Zgodbe, zapisane v knjigah, ujete na trak, si jemljemo in jih oblikujemo po svojem notranjem občutku, pravil ni, prav tako ne poslanstva. Ne zanima nas teorija, zanima nas material, ki je preživel stoletja. Ljudsko besedo mečemo s piedestala, kar počnemo, nastaja iz užitka, predstavlja izziv. Odkrivamo arhetipne svetove, ki so nezavedni del vseh nas in ki jim ne moremo ubežati – tudi v današnji, postmoderni družbi, so osnovna vprašanja, ki si jih zastavlja slehernik, prav takšna, kot pred stoletji, mehanizmi reševanja notranjih stisk in etičnih

dilem takisto,« je Alenka zapisala v katalog *Mesta žensk*, ko so se pravljícarji že začeli preizkušati na »terenu«, *Pravljícnemu ReŠetanju* je pripadel zaključni večer festivala. Tedaj je bila rdeča nit seveda motiv ženske v ljudskih in avtorskih pravljicah – brez komentarjev in vrednostnih oznak. Med zadnjimi ReŠetanji pa je bil večer v kleti Mestnega muzeja,

kjer smo prisluhnili groznim, strašnim, krutim pravljicam. A nihče ni zbežal, poslušalci, med katerim je bilo videti tudi otroke, so si ob interpretacijah (lahko) gradili vsak svoj domišljjski svet.

»Prav to je, kar dela ljudske pravljice univerzalne: vsakomur

ponujajo svoje, ga ni, ki mu – ta ali ona – ne bi ponudila modrosti, humorja, razmisleka. Pravljice so pravo nasprotje današnjim instant modrostim, ki »ležijo« povsod okoli nas in jim težko uideemo,« pravijo ustvarjalci. Ljudske pravljice »nabirajo« z vsega sveta, največji delež pa je namenjen slovenskim. »Niti približno na samem začetku nisva pričakovali

tako dobrega odziva,« razlaga Alenka. Pravljíčna branja so zagrabili tako radijski poslušalci kot tudi spikerji, saj imajo na ta način redko priložnost, da se izkažejo tudi kot interpreti drugačnih besedil, ne zgolj posredniki dnevno-informativnih vsakda-

njosti. Branje in pripovedovanje so sprejeli kot poseben izziv, ki jih nikoli ne razočara. Pravijo, da so to dobre zgodbe, vredne, da jih spravijo med ljudi. »Prav doživljajoče je slišati ljudsko izročilo, bogato po vsebini in izpovednosti, zgodbe, ki so preživele stoletja in nosijo v sebi toliko modrosti. Hkrati pa so tudi zabavne, zanimive in zgoščene,« pravi spiker **Miha Žorž**.

Pravljice interpretirajo različno, vendar bistveno ne posegajo v njihovo osnovno formo. Pomembna »dodana vrednost« je glasba, ki pravljicam daje sodobno preobleko. Izbirajo raznovrstno glasbo (elektro, tehno, jazz ali pop), tisto pač, za katero menijo, da bi se zgodbi in njeni sporočilnosti najbolje prilegala. »In izbor glasbe je poleg izbora pravljic prav posebej strasten in slasten,« dodaja Alenka. Tako so današnjemu občinstvu še bližje. »Ljudske pravljice so naše, zato o avtorskih pravicah težko govorimo,« pravi Miha, kljub temu pa pokličejo založbo, ki izda »izposojeno« pravljico, pogovorijo se – po potrebi – tudi s prevajalcem ali zapisovalcem ustnega izročila. Vendar so vsi blagohotni, zadovoljni, da gre tako vredno ljudsko blago v svet, med ljudi.

»Za interprete obstajata dva vidika: pripravljanje oddaj na radlu in nastopanje v živo,« pravi

Miha Žorž. »Pri oddajah ciljamo na potencialno občinstvo radia, ki je zelo specifično, pri živih branjih pa nastopamo pred odraslim (novim) občinstvom ali pred otroki. Za vsakogar uberemo drugačen način interpretacije. Otroci so malo bolj iskreni poslušalci in nas ne lovijo na kondicijo pripovedovanja, medtem ko so drugi na to bolj pozorni. Pomemben je bil prehod iz pravljličnih branj v pravljlična pripovedovanja. Če samo berem, se ustvari določena distanca; preveč suhoparno je, če se držim samo teksta, saj imam premalo maneverskega prostora za interpretacijo. Ko pa pripovedujem, uživam v interpretaciji, s poslušalci navežem veliko bolj pristen in sproščen stik, pa čeravno se zgodi, da kdaj kakšno besedo pozabim.«

»Pri pripovedovanjih v živo je pomemben tudi nastop glasbenikov s svojimi instrumenti,« poudarja soustvarjalka **Petra Slatinšek** in dodaja, da so se pravljice »prijele«, na pravljlične seanse pride vse več ljudi, ki iščejo antipod sodobnemu pretiravanju. In že se veselijo skupnega pravljličnega vikenda, ko se bodo dobili v stari tolminski hiši, kjer bodo iskali nove modrosti od tukaj in tam. Zadnje čase vedno navajajo tudi vire, tako da poslušalce napotijo tudi k branju.

Jelka Šutej Adamič

Nina Peče, spikerka na RŠ Strah in trepet

Ali so vam brali pravljice, ko ste bili otrok?

Seveda, predvsem babica in dedek.

Kako jih doživljate, sprejemate in interpretirate danes?

Ena mojih ljubših knjig iz časa študija je *Rabe čudežnega*, *O pomenu pravljic* Bruna Bettelheima. Z njo sem – morda po naključju, morda ne – zares stopila v gozd, se potopila v vodnjak, razmislila o princu na belem konju ... Ko smo na Radiu Študent začeli z branjem pravljic *Za dva groša fantazije*, si je vsak spiker želel brati, kar je za »ereševce« že mali čudež. Ko pa smo začeli še s pripovedovanjem v živo, je postalo jasno, da so pravljice res »in«.

So vam vse pravljice enako ljube?

Kaj pa vem, ne bi rekla, da imam katere raje od drugih, sploh pa ne danes. Ko sem bila majhna, se mi je Lepa Vida zdela tesnobna in tuja, danes se mi zdi pisana na kožo. Pripovedujem pa najraje takšne, ki vzbujajo strah in trepet.

Najljubša slovenska ljudska

...

... je še nimam. V poplavi ljudskih pravljic, ki jih spoznavam šele v zadnjem času, bi danes težko izbrala najljubšo. Zadnjič sem pripovedovala rodiško o hudiču, ki je rad plesal. Neverjetno, kako krute in obenem zabavne znajo biti in to je že ena od njihovih značilnosti, ki me privlačijo.

Katere so bistvene razlike med pripovedovanjem v radijski mi-

Nina Peče v elementu ...

krofon in nastopanjem v živo? Kako pomemben je odziv občinstva?

Nedvomno je publika pri vsem, kar je ljudskega, sila pomembna. Radijski spikerji sicer besedičimo »na suho«, brez publike, zato morda včasih pri pravljličnem rešetanju pozabimo opazovati in se odzivati na občinstvo. Šele takrat se namreč prižge iskrica med nami, splete se zarota in pravljica zares zaživi.

Kako moderne so še pravljice?

V svojem bistvu in pomenu vsebujejo pravljice arhetipe, simbole in elementarnost, ki so univerzalne in jih zob časa ne načne.

In zakaj je pomembno, da se pravljice ohranjajo?

Pravljica za lahko noč je otroku vezivo med napornim dnevom in negotovo nočjo. Brez nje je svet še bolj zapleten. Odraslim je spomin na otroštvo in način samospoznavanja. Skratka, vedno tu za lajšanje muk, torej ni razloga, da jih ne bi pestovali še naprej.

Irena Matko Lukan, urednica revij *Ciciban* in *Cicido*:

»Ena izmed nalog staršev je, da otroku pomagamo poiskati smisel v življenju. Otrok se najprej v družini (nato pa tudi drugje, z drugimi odraslimi, med vrstniki v vrtcu, v šoli ...) korak za korakom uči, kako bolje razumeti samega sebe. Tako se nauči bolje razumeti druge. Pomembno je, da vzpostavi odnose, ki zadovoljujejo njega in druge. Pri iskanju smisla nam gotovo lahko pomagajo pravljice, še posebej ljudske, saj so krojene iz neizmerno široke človeške izkušnje. Ob tem, ko so se ljudske pravljice skozi dolga stoletja pripovedovale vedno znova, so postajale vse žlahtnejše. Mnoge so pomensko večplastne in nam razkrivajo svoje različne modrosti – v različnih obdobjih našega življenja in ob različnih priložnostih. S svojim simbolnim jezikom nagovarjajo tako otroka kot odraslega. Ljudske pravljice se dotikajo temeljnih vprašanj, ki človeka spremljajo

že od nekdaj. Vsi se sprašujemo o ljubezni in sovraštvu, osamljenosti in sprejetosti, o pogumu in strahopetnosti, radodarnosti in skoposti, o bogastvu in revščini, o sreči in nesreči, o pameti in neumnosti ... Vsi čutimo potrebo po tem, da bi bili ljubljeni in se bojimo nesprejetosti. Pravljice nam na najrazličnejše načine sporočajo, da se v življenju ni mogoče izogniti soočanju z resnimi težavami, da pa se človek s težavami lahko spoprime, se jim postavi po robu in na koncu zmaga – doseže srečo. Pravljica zabava, spodbuja domišljijo, hkrati pa govori o bralcu/poslušalcu samem in o odnosih z drugimi. Vsi mi, še posebej pa otrok, potrebujemo sporočila, ki opogumljajo. Ni vsaka ljudska pravljica dobra, treba jo je izbirati, in to – kot pravi Kristina Brenkova – s pinceto.«

Pravljice na Festivalu Rdeči revirji v jami Ojstro (Hrastnik) – Prva z leve urednica *Cicibana* Alenka Veler, druga Irena Matko Lukan, urednica revij *Ciciban* in *Cicido*.

Občinstvo verjame pravljicarjem z Radia Študent.

Foto: Neša Zgank